

İŞSİZLİK SİGORTASI YASA TASARISI (I)

Aydınlık Dergisi, 4 Ocak 1998

Yıldırım Koç

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanan İşsizlik Sigortası Kanun Tasarısı, bazı değişikliklerin yapılması, kaçak işçilikle etkin bir biçimde mücadele edilmesi ve iş güvencesiyle birlikte ele alınması koşuluyla, önemli bir adımdır.

Tasarı, işsizlik sigortası fonunu işletme yetki ve görevini İş ve İşçi Bulma Kurumu'na vermektedir (M. 4 ve 18).

SSK özerk ve demokratik bir yapıda olmadığı için, SSK kaynakları hükümetlerce, sosyal sigorta hizmetlerinden yararlananların aleyhine olacak bir biçimde yönetilmiştir.

Zorunlu tasarruf fonu hükümetin denetiminde olduğundan, fonda biriken kaynaklar geçerli faiz oranlarının çok altında oranlarla nemalandırılmıştır.

İşsizlik sigortası fonu üç yıl boyunca prim toplayacak ve işsizlik ödeneği vermeyecektir. Kamu açıklarının çok önemli bir sorun olduğu günümüzde, hükümetler, bu fonu istedikleri gibi kullanabilirler. SSK ve zorunlu tasarruf fonu kaynaklarının yönetimindeki olumsuzluklar akılda tutulmalı, işsizlik sigortası fonunun yönetiminde işçiler etkili bir biçimde temsil edilmelidir. Bu fon, özerk ve demokratik bir yönetim altında olmalıdır.

Tasarıda (M.7), işsizlik sigortasının finansmanında sigortalının prime esas aylık brüt kazancı üzerinden sigortalının yüzde 2, işverenin yüzde 3 ve Devletin de yüzde 2 oranında prim ödemesi öngörülmektedir. Düşünülen, Çalışanların Tasarrufa Teşvik Edilmesi ve Bu Tasarrufların Değerlendirilmesine Dair 9.3.1988 gün ve 3417 sayılı Kanun'un yürürlükten kaldırılması (M.31) ile birlikte, işçiye ve işverene yeni prim yükü getirilmeden bu işsizlik sigortası primlerinin ödenmesidir. Ancak, işsizlik sigortasının finansmanında Devletin katkısı daha fazla olmalıdır. Örneğin, Avustralya, Brezilya, Yeni Zelanda gibi ülkelerde, işsizlik sigortası tümüyle Devlet gelirlerinden finanse edilmektedir.

Tasarıda (M.9), işsizlik sigortası primlerinin toplanmasında SSK sorumlu tutulmaktadır. SSK özerk ve demokratik bir yapıya kavuşturulmadan böyle bir görev üstlenirse, çeşitli müdahalelere maruz kalabilir. SSK'nın özerk ve demokratik bir yapıya bir an önce kavuşturulması bu nedenle de ivedilikle gereklidir.

Tasarıya göre, işgücü piyasasına yeni katılanlar işsizlik ödeneğinden yararlanamamaktadır (M.10). Örneğin, Portekiz'de ilk kez iş arayıp bulamayanlar da işsizlik ödeneğinden yararlanabilmektedir. Yeni Zelanda'da, belirli bir gelir düzeyinin altında gelire sahip olan, 12 ay ve daha fazla süre ülkede ikamet eden ve 18 yaşını doldurduktan sonra iş arayıp iş bulamayan kişilere de işsizlik ödeneği verilmektedir. Avustralya'da da benzer bir uygulama söz konusudur.

Tasarıya göre, işsizlik ödeneğine hak kazanmak için, öncelikle, son 3 yıl içinde en az 600 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödemiş ve işten ayrılmadan önceki son 180 gün içinde prim ödeyerek sürekli çalışmış olmak gereklidir. Bu koşullar yüksektir. Örneğin, Almanya'da aranan koşul, son üç yıllık dönemde 360 gün prim ödemiş olmaktır.

Ayrıca, bu konuda, işçinin yaşadığı bölgeye, çalıştığı işkoluna ve yaşına göre farklı düzenleme gereklidir. İşsizliğin daha da yaygın olduğu bölgelerde, geçici işçiliğin olağan olduğu ve işçi devrinin ortalamasının üstünde bulunduğu sektörlerde ve ileri yaşlarda, öngörülen süreler azaltılabilir. Örneğin, Almanya'da, işsizlik ödeneğine hak kazanmak için mevsimlik işçilerin son üç yıllık süre içinde 180 gün çalışmış olmaları yeterli kabul

edilmektedir. İtalya'da işsizlik yardımı alabilmek için son iki yıllık dönemde toplam 52 hafta çalışma koşulu aranmaktadır. İnşaat işçileri için aranan süre ise 43 haftadır.

Yürürlükte bulunan 1475 sayılı İş Yasası'nın 17. Maddesinin II. Bendi, hizmet akdinin işverence feshinde "ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri"ni düzenlemektedir. Bu bölümde ele alınan nedenler kolaylıkla istismar edilebilmektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın verilerine göre, 1995 ve 1996 yıllarında ve 1997 yılının ilk 6 ayında bu maddede yer alan nedenlerle hizmet akitleri tazminatsız olarak feshedilen işçi sayısı 43 bindir. Ayrıca, onbinlerce kaçak işçi de kapsam dışındadır. İşsizlik ödeneği ancak çok ciddi davranış hatalarında ödenmemelidir. Örneğin, İspanya'da işsizlik ödeneğine hak kazanmak için öngörülen tek koşul, önerilen uygun bir iş teklifini veya eğitimi reddetmemektir.